

Móricz Pál
—
TALPRA
MAGYAR

Móricz Pál fel. munk. Erdélyi tanulmányutjából
első hír a „Debrecen” 1903 V. 2. V. 25. sz.

1994
2002

M 88
MORICZ PÁL
Talpra magyar! Oláh vészedelem
és százsz szövetség! (A Vidéki
Országos Szövetsége támogatás
utitapasztalatok.) Debrecen
és Kronovitz n. 31 l.

38307

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi-, nő- és gyermekruha-üzlete,
Cs. és kir. udvar. szállító. * DEBRECZEN, Piacz-utca 49.

A világon ismert Neumann M. cég üzlete ezéltt ötvennyolcz évvel nyílt meg, akkor, midőn az ipar és kereskedelem a fejlődés kezdetleges fokán volt.

Szinte hihetetlenül hangzik ez ma, a pénz korszakában, midőn egy-másután csukódnak be az üzletajtók, melyeket pedig hangzatos és drága reklámokkal nyitott meg egyik-másik üzletember. Es ha ezt elgondoljuk arra a következtetésre jutunk, hogy nemcsak egy cég, de egy ország iparának történetében jelentékeny dolog az, midőn egy száz és száz embernek kenyeret, megélhetést biztosító üzlet 58 éven keresztül becsülettel, szorgalommal fentartja magát s nap-nap után fokozatosan fejlődik és terjeszkedik.

Ilyen üzlet megnyitása óta a Neumann M. cég férfi- és gyermekruhaüzlete.

Az az óriási vevőközönség, melyet a cég az egész országban büszkén mondhat magáénak, minden alkalomkor elismeri ezt. Egyike ez Magyarország azon kevés cégének, amely vevőközönségének megelégedését, ragaszkodását, kiváló áru folytán csakhamar megnyerte.

A cég ma már Aradon (Andrássy-tér 9.), Debreczenben (Piacz-u. 49.), Kassán (Főtcza 35.), Nagy-Váradon (Brémer-tér), Fiumében (Corsó 497.), Temesvárott (Hunyady-u. 66.), Pozsonyban (Mihály-kapu 9.), Zágrábban (Ilica 6.), Kolozsvárott, a külföldön pedig: Belgrádban (Mihály herczeg-utca), Sofiában (Sándor-tér 1.), Triestben, Serajevoiban, hatalmas áruházakat állított fel. A magyarországi fióktelepek részére a főüzlet Budapesten (IV. Múzeum-körut 1. földszinten és emeleten), a külföldiek részére pedig Bécs (I. Kärthner-strasse 19.), alatt csupán e célra épített palotában van elhelyezve.

Es ezen nagy áruházak alapítása csak egy volt lehetséges, hogy a cég összes gyártmányai finomak, tartósak, olcsók és a legutolsó divat szerint készülnek. A cég becsületes munkájával elérte azt, hogy a világon mindenütt bizalommal lépnek a vevők a Neumann M. cég üzleteibe, mert tudják, hogy ezekben alku nélkül pompás és olcsó ruhákhoz juthatnak.

Ma már úgy áll a dolog, hogy ha például Debreczenben, vagy a többi városokban egy ur embernek, vagy családnak jó ruhákra van szüksége, elmegy Neumannéhoz, ahol mindenféle ruhát megtalál abban a hatalmas üzletben, melynek például Debreczenben tizenkét osztálya van. Maga az üzlet látványosságzámba megy és hibázik, aki ezt ittlétekor meg nem tekintti.

Jellemző a Neumann M. cég debreczeni üzletére, hogy a lélekszámra nézve óriási tisztántul ev. ref. egyházkerület papjainak, tanárainak, tanítóinak és egyházi hivatalnokainak legnagyobb része a Neumann cég-nél szerzi be ruhászükségletét. Es hogy teljes elismeréssel adóznak minden alkalommal, azt vevőinek mindig növekedő száma, azok szeretete, bizalma és ragaszkodása fényesen igazolja.

A legfelső körök figyelmét sem kerülte ki a cég elért sikere. O Felsőge, dicsősegesen uralkodó királyunk ugyanis kegyének és legmagasabb elismerésének jeléül a Neumann M. cégnek a cs. és kir. udvari szállítói címet adományozta. Ezt megelőzőleg már egy nagyobb kiállítás-on is a legelismerőbb módon nyilatkozott a Felsőge, mely alkalommal a cég tulajdonosát kegyes megszólítással tüntette ki.

A Neumann M. cégnek rendkívüli szerencsés keze van a vidéki üzletek üzletvezetőinek megválasztásában. Azért mondjuk szerencsésnek, mert még a legrenomirtabb üzlet is végtelen sokat nyer egy udvarias, szakmájában jártas, művelt üzletvezetővel, ki nemcsak vevőit, de ezeknek igényeit is ismeri.

Ilyen művelt férfi áll a debreczeni üzlet élén Deutsch Ignác személyében. Napról-napra emeli személyes tulajdonságaival a cég amugy is jeles nevét. Lektötelező szives modora, a vevőközönséggel szemben tanult előzékenysége nagy hasznára van az üzletnek, melyet jó lélekkel, melegen ajánlunk olvasóink szeretetébe.

TALPRA MAGYAR!

OLÁH VESZEDELEM!

MAGYAR- ÉS SZÁSZ SZÖVETSÉG!

(A Vidéki Hirlapírók Országos Szövetségének támogatásával szerzett uti-tapasztalatok.)

IRTA:

Ijabb MÓRICZ PÁL.

DEBRECZEN,

HOFFMANN ÉS KRONOVITZ KÖNYVNYOMDAJA

1904.

38307

TISZTELET PÉLDÁNY.

A Vidéki Hirlapírók Országos Szövetségének támogatásával alkalmam nyílt erdélyrészi kis »világunkban« széttekinteni.

Ezt az erdélyrészt, ezt a hegy-völgyben változatos és kincsekben gazdag, emberfajai által is különös hírű földet évszázadokon át a magyarság bátyás várának nevezték ... Méltán! A magyarság üldözöttjei, a magyar függetlenség hősei, az eszmények itt menhelyet, itt barátságos lakokat és lelkeket találtak, midőn túl a királyhágón »honjában« bujdokolt a magyar.

Az erdélyi magyar testvérek tártkarokkal fogadták a bujdosót. Az erdélyi magyar testvérek seregeket állítottak a nemzeti függetlenség és eszmék oltalmára, ha török, ha német, ha bármely más ellenség ellen kellett oltalmazni azt.

Erdélyben magyar szó csengett mindenütt. Magyar iskolák, magyar egyházak terjesztették a nemzeti világgosságot és magyar uralta a földet. Volt magyar fejedelem. Virágoztak a magyar uri családok. Erőben és erényben gazdagon tartotta fel falvait a magyar nép. Magyar volt a védelem serege, a kormányzat szervei és a fejlődést nem zavarta, hogy kiváltságos városaikban, községeikben, mint kézművesek, mint kereskedők, mint földművesek, a magok szokásai szerint iparkodtak a szászatyafiai is; de az oláhság pásztorkunyhója akkor még zúgó erdőn, hűvös vadonok között füstölgött ösmeretlenül.

Századokon át szolgált mentsvárak a magyarságnak ez a bájos földrész; a melynek rögei azonban mozognak a lábunk alatt. A védvár falai porba omlottak, hű katonasága világgá széled, mint a székely kivándorlók és a gyöngült ivadéknak, a magyarság elhagyott fiainak hova-tovább temetőjévé változik Erdély.

Idegen népelem, idegen befolyások ragadják kézhez a földet, az irányítást magyar fajunk ősi történetének megszentelt helyein. Éppen azért a királyhágón-túli még ma is nagy vagyonu, még ma is nagy erejű magyarságnak a legszentebb, legelső kötelessége és fajfentartásának létérdeke az erdélyrészi állapotokkal foglalkozni. Az ott küzdő testvéreket az elevenen való eltemetéstől minden erővel, bármily áron megoltalmazni, a magyarságtól elragadott vagy odaengedett hadi állásokat visszavinni. Min-

den ellenséges befolyással szembezállani, azt nyíltan feltartani; mert ez a föld ma is természetes fellegvára a magyarságnak. Ez a föld magyar föld. Ezen a földön a vezető elemnek továbbra is a magyarnak kell maradni. Ellenkezőleg az örökös veszedelmek, támadások tüzeságya lesz a hajdani mentsvár; mely nemcsak elevenen temeti el az ott küzdő magyart, de janicsár seregeket fog a királyhágón túlra is árasztani, amelyek a magyar birodalom testét erőszakosan darabolják szét.

Ezek miatt kell a magyar társadalomnak galambszeliden, kigyó okosan, a magyar kormánynak pedig nyílt határozottsággal harcot vívnia Erdélyünkért. És ebben a harcban kegyelmet, kegyet ne kérjünk, ne várjunk senkitől; de kegyelmet, kegyet adjunk mindenkinek, a ki nyíltan, őszinte hűséggel, hátsó gondolatok nélkül fordul hozzánk és helyezi magát jóindulatunkba. Ne az irtás, hanem a meggyőzés legyen a szilárd törekvésünk. A szásznak, az oláhnak a meggyőzése a felől, hogy igenis nekik vanszükségek a mi évezredek hazát fentartó erőkre és szerveinkre, melyek ellen ha oktanul támadnak: pozdorjává törí őket; mert ezen országban csak egy történeti honalapító nemzet van: a magyar. A többi más nyelvűeknek csak részleges, mellék szerep jutott itt.

Azért az erdélyi részi állapotok felderítése, minél több oldalról való megvilágítása és a valóság szerinti megismerése a legnagyobb fontosságú a magyarságra; mert a helyzet ismerete adja meg a küzdésnek a létjogosultságát, öntudatosságát, célját, irányát, fegyvereinek a megválasztását, az erők kifejlesztését és szükség szerinti tagolását.

Én ezen írásomban Erdély nevezetes részében, a szász és oláhságtól különös nagy erővel megszállott nemzetiségi vidékről, Szeben-vidéke viszonyairól igyekszem áttekintést nyújtani. Olybá tekintem magamat, mint a sereg zömétől messzire kiküldött katonai járőr; a kifürkészett terepnek és helyzetnek hű feltárása célom. Nem kicsinylem le az ellenséges tábornak sem; de nem is nagyítom a mi erőnknek sem; a meddig szemem, elmém eltekintett, arról tiszta képet adok, mert a nemzetiségi harc vívása nem egyedül kormány, de társadalmi feladat is. Az oláhok, a szászok bizonyítják, hogy a társadalom tervszerűleg összpontosított és irányított erejével micsoda hatalmas és sikeres a küzdelem.

Nemzetiségi város.

A soktornyú Szeben mintaképe a nemzetiségi városoknak. Századokon át teljesen a szász uralta ezt az ősi várost. De a kiváltságos diplomák alkotmányjogi értékeit, erejüket veszítették, csak az avatag írárok történeti becsével tűnnek fel; a bástyafalak helyére is békés polgári tűzhelyek épültek; a százados kőrfalakból kegyeletesen fent hagyott néhány sugár vivótorony lőrésében ma már galamb pár bűg, galambocskák fészkel és a szász város évről-évre vetkőzik ősi állapotából. Az építkezés, az új telepedések kiforgatják és vegyes lakosságú nemzetiségi várossá változtatják azt. A vezető szász elem jóhiszeműségét, a magyarosítás félszétől támadt lázas kábultságát élelmesen, ravasul használja ki az oláh, a mely a pásztori gunyából és életből meglepően vedlik át városi polgárrá. És igazán ez az egy fajta az, a mely szemmel láthatólag gyarapodik vagyonban, befolyásban, sőt a művelődésben is; mert a művelt szászok kínai falak mögött, kínai hagyományokhoz kapaszkodva lassan, de biztosan öröklődik és a honalapító elem, a magyarság spanyol grandí gőgjével, vakságával, téltlenségével tűnik ki és a rongyos bársony jelmezében inkább torzkép itt; mert bár szomorú, de a magyar nemzeti kormány, sem a magyar nemzeti társadalom nincsen itt kellőképpen és méltóságos súlylyal, irányító befolyással és vezető erővel képviselve. Az 1900-diki népszámlálás adatai szerint Szebenben 16,141 német, 7106 oláh és 5747 magyar lakik. Ezt a három számot összevetve szembevetendő a német elem túl-ereje, majdnem kétszer annyian vannak, mint együtt az oláh és a magyar. Mégis a kínai fal mögött, melytől valóni nem tudnak, évtizedről-évtizedre öröklődik, morzsolódik ez a történeti multu, józan, vagyonos, művelt, önérzetes elem. Ellenben az oláh a magyarral számba vetve sem képez jelentős többséget, mégis ez az oláh csoport a józan szásztól hódít a vezetésben, a vagyonban, a számra alig kevesebb magyar pedig figyelembe sem jön mellette, leginkább csak a korcsmái életben nagyhangú tényező a magyar. Ugyanis Szeben és vidéke közéletében a szász és oláh jelleg tűnik

ki, a magyar csupán némely helyiségekben, egyletekben, vendéglőkben, no meg a hivatalokban türetek meg és igazán majdnem annyit számít, mintha az az 5747 magyar ott sem volna. Pedig ennek a magyarságnak túlnyomó része képzett emberből áll, orránál fogva vezethető paraszt alig kerül közülök, ez a nagy zöm felsőbb iskolákat végzett tisztviselő, a kisebb rész pedig szinte bizonyos fokig iskolázott iparosság és kereskedők. Mégis a magyar templom, a magyar iskolák, magyar hivatalok, magyar műhelyek daczára sem vagyoni, sem erkölcsi súlyok nincsen és hiában áll a nagy képű kormányhatalom is mögöttük, a nemzetiségi városban és vidéken a magyar elem legkevésébbet számít.

A magyar kormányoknak a tisztviselőivel szemben tanúsított mostohasága, kortes politikából folytatott szemhunyo, illetlen, botránkozató szövetkezései és a nagy nemzeti társadalomnak a teljes közönye, tudatlansága a nemzetiségi küzdelem felől, másrészt úgy a magyar nemzeti társadalomnak, mint a helyi társadalomnak a tagoltsága, a pártoskodás miatt minden egyesült működésre való képtelensége, a kicsinyes egymás ellen törő marakodásaik, az egymásfejen túl néző pöffeszkedéseik, Szébenben és más vegyes lakosságú helyeken is így boszulják meg magokat; mert lejáratják a más nyelvűek előtt a magyart. És hogy a magyarság teljesen ne veszítse el a talajt s ne csak megállhasson, de sikeresen szembe is szállhasson, sőt vezető és irányító helyét visszakaphassa, a magyarság hivatalos vezetőinek, mint társadalmának halaszthatatlan kötelességük a kitétt, a kockázatos, az ostromolt, avagy már el is foglalt helyeken a nemzeti erőnek biztos alapot adni, még pedig az ellentálló erő és szervek gyarapításával és a hol lehet: hü szövetségesek megnyerésével.

Pusztuló fajok.

Egyik szász uri ember beszélt nekem a magyar, szász- és oláh felfogás és tulajdonság jellemzésére ezt a vastag, de találó adomát.

Mikor a Jézus Krisztust keresztre feszítették a zsidók: Erdélyből egy magyar, egy szász s meg egy oláh atyafi is a kereszfához mentek Krisztus urunk látására. Mindaharman megbotránkoztak a kegyetlen hóhéroláson és mivel tudvalevőleg a kereszfára feszített Krisztus-testét lándzsás római katonák őrizték, így szólt két társához a felindult magyar:

— Atyámfiak, ne engedjük meggyalázní a Jézusunk testét! Rántsunk kardot és vegyük el a pribékektől.

Az óvatos szász csillapítólag fogta meg a tüzes magyar karját és kardját, mondván:

— Ó ne tedd azt atyámfia! Ne tűzz össze a felsőbbbséggel; mert nagy baj lesz abból; hanem inkább írjunk folyamodást Pilátushoz, hogy adja ki a Krisztus Urunk holttestét, hisz pecsétes írásunk van róla, hogy jogunk van hozzá...

A harmadik atyafi, az oláh is köhintett a birkabőr süveg alól és sunyítva suttofta:

— Se a magyarnak, se a szásznak nincs igaza! Mert a magyarnak beverik a fejét! A szásznak tűzbe dobják az instáncziáját; hanem én mondok egy okosat, én a Nyikuláj! Várjuk be a sötét éjszakát és majd inkább lopjuk le a Krisztust a keresztről.

Nos hát így is igaz ez!

Ez a tunyaságából, téflenségéből ébredő, ravasz, furfangos, de emellett sok hasznos, dicséretes tulajdonsággal is megáldott szapora pásztor faj sáska petéit lépésről-lépésre eként rakja le az őrizetlen éjszakákon a magyar, a szász ős-mezőkre és mindkét faj rovására; sőt, mindkét faj öngyilkosságszerű elnézésével, biztosan, tömören gyarapszik, hódít és észrevétlenül ragadja hatalmába a földet, a befolyást, a vezérséget... És bár a közöttök élő magyar- és szász jól látják ezt, mégis ahelyett

hogy egyesült erővel állanának szemközt az eloláhosodás és az oláh birtok foglalás sáska-veszedelmével, egymást marják, egymást támadják, egymás ellen igyekeznek védfalakat emelni elvakult, elfogult előítéletekből, beteges, indokolatlan rémlátásokból.

Pedig a szászra, melynek történeti multja és ősi művelődése van, nem lehet közönyös, sőt egyedüli fentartó erő a honalapító és országoló magyarság ereje és támasza; viszont az erdélyi részen megingott, orvkezeztől aláasott magyarságnak is biztos, erős szárnycsapatja a fajok harcában a művelt, a vagyonos, a történelmi multtal és tisztességgel bíró szászság, melynek, megengedem, lehetnek ábrándjai a távol nyugoti nagy fajrokonság felé, de ezek az ábrándok sem a szászokat fent nem tartják, sem a magyarokra nem veszedelmesek; hanem igenis veszedelem mindkettőjükre az oláhság emelkedése és azon oláh törekvések, melyek nemcsak oláh művelődést, hanem foglalással Oláhországot is akarnak teremteni és kapcsolni a Kárpátok mellett terjeszkedő, ifju erős és független oláh nemzeti királysághoz; mely ma már olyan erős, hogy a bevándorolt hasznos, idegenfajti a székelyt magába képes olvasztani, az általa károsnak ítélt oláh zsidót pedig vasvesszővel veri ki a mi nyakunkra... Az éjszakák lappangó népe ma már fényes nappal, nyíltan szervezkedik és hódít és az eloláhosított magyar- és szászparaszság ezrei is hű janicsárokként segítik elő a figyelembe sem igen vett pópák, dászkalók, fiskálisok által nevelt óriás kigyóként gyűrűző oláh nemzeti szervezetet, mely magyar és szász-földdel, emberekkel táplálkozik.

Ez ellen a közös veszedelem ellen tehát a magyar- és szásznak össze kell fogni. A szász művelődési és nyelv fenttartó törekvéseknek a tapintatos figyelembevétel mellett (melyek a magyarságra a legkevésbé veszedelmesek): a magyar- és szásznak meg kell érteni egymást. Az ellenszenvet, az idegenkedést el kell fojtaniok és a kicsinyes torzsalkodások helyett, az érthető és kevésbé veszedelmes igények józan figyelembe vételével, őszintén, hűségesen, életre-halálra szövetkezniök kell. A szásznak érdeke, hogy a honalapító magyarnemzet és a törvények nyelvét megtanulja; de a magyar- és szásznak érdeke a szászi bölcső nyelvétől megfosztani; hanem igenis magyar- és szásznak a közös oláh veszedelem

ellen közös életérdekök kezét fogva védekezni. És a magyar- és szász politikusoknak a rengeteg népével szemben ilyen értelemben kell igazságos, hűséges, egymást minden körülmények között támogató testvér szövetséget teremteni; mert a fajok nagy élet s halál harcában csak az oláh az, mely a független oláh királyság hátvédével magyarra és szászra legkomolyabb veszedelem. A túlzó magyarok ne feledjék, hogy a szász királyság országunkat bontó eszméje nem kísértett soha az erdélyi részen, hisz elhagyatottságában túl nagy, kimerítő feladat magát is fenttartani a maroknyi kultur-népségnek; ellenben az oláh nyíltan szaggatja az összefüggést a királyhágón-túli magyar föld és az erdélyi magyar föld között és térképre festi, történelmi könyvből tanítja az új Oláhországot, a melynek egyelőre földjét és népét suttymban ragadozza el tőlünk, mi közben halálos sebeket szakít a feltolakodó oláhság közé ékelt szászokon is.

Az én fajszerető magyar paraszti eszem szerint tehát a közös veszedelem ellen magyarnak és szásznak hátsó gondolatok nélkül, becsületes nyíltsággal és megbízhatósággal szövetkezniök kell, másként a pusztuló fajok sorsát nem kerülhetik ki; csupán nagyszerű siremlékeket hagynak fent magok után.

Azért mindenekelőtt nagyfontosságúnak tartom, hogy a magyar- és a szász- a házi tüzhelynél ösmerje meg és becsülje meg egymást. A politikusok végezzék el egymásközött a legjobban a magok dolgát, én a magyar és szász társadalomhoz fordulok. A magyarság és a szászság iskolái, a magyarság- és a szászság családi tüzhelyei ne legyenek tilalmazott helyek egymásra. A magyar- és szász küldje, fogadja egymáshoz cserébe lányait, fiait, mert ez által a legtermészetesebben egyengetjük a bizalmas kapcsolatot a magyar- és szász-szövetséghez, melyet a fentmaradás érdekében mielőbb közösen meg kell teremteni. Egymásra vagyunk utalva, hagyjuk a görögtűz fényt és érzéget, a hetvenkedést; a komoly helyzetben értsük meg egymást. A szász manap magára hagyatva csak egy maroknyi sorvadozó népség, de a mi ritkult, megingott erdélyrészi magyar haderőnkkel eggyesülten, az összes magyarság nagy erejével a háta mögött, ez a maroknyi dolgos, vagyonos, művelt nép erős szárnyseréget képez és mindkét félnek növekedik az ellentálló ereje, melylyel századokig sikeresen tarthatja fent magát.

A nemzetiségi vidék magyarja.

A nemzetiségi vidék, a nemzetiségi város magyarja nem ám az a testben, lélekben erős, öntudatos, büszke fajta, mely a Duna és Tisza-mentét és a székely hegy-vidékeket nevezetessé tette a világ előtt, hogy a szép magyar népnek, a virágos magyar földnek nincsen párja.

A nemzetiségi vidékről, a nemzetiségi városból leginkább kipusztult már ez a faj, mely századokon át egy-egy magyar-templom körül szántogatta a barázdákat és a más nyelvűek annyira tisztelték, hogy, mint Zagoni nagyszabeni királyi közigazgató urtól hallottam, példa szöként használták a tisztességes ember fogalmáról: »becsületes, mint a magyar».

Az a minden áldozatra kész, nemesi magyar rend is kipusztult a főúri kastélyokból, a vitézli családok kuriáiból, a melyet az ősi mult, sok százados küzdelem a magyarság tiszteletét parancsoló, erősfajú képviselővé avattak; mert alig hihető, de, például, a mult század első részében erőteljesebb magyar élet volt Nagy-Szebenben is, mint ma, mikor egész tömeg magyar nyelvű hivatal, díszesebbnél díszesebb magyar iskolák telepei tartják a várost. Korábban ezek hiányoztak; de palotákat, öreg úri házakat mutogatnak, persze ma már mindannyija idegen kézen, melyekben történeti nevű magyar főúri és nemes családok alkotnak olyan társas, hazafias életet, a melybe felvétetni tisztesség volt a más nyelvűekre is.

A mai nemzetiségi városban a magyarság vezetői leginkább a hivatalokban szorulnak össze és baj, hogy közöttök sok az új eredetű magyar, a névszerinti magyar, mely türelmetlenségével, nyersségével, kicsinyes zsarnoki tulajdonaival, kihívásaival, át sem érzett magyarságának fitogtatásával, csakhogy felsőbb kegyet és figyelmet érdemeljen ki, nem teszi rokonszenvéssé a magyar nevet. Azonkívül a fent az ernyő, nincsen kas mondás is teljes egészében illik a nemzetiségi vidék magyarjaira, a kiknek egyrésze türelmetlenségével, tüntetéseivel kelt visszatetszést; másrésze meg zilált viszonyainál fogva martalékává válik hivatala

tekintélyével, befolyásával együtt a pénzben bővülködő, a viszontszolgáltatások reményében kölcsön adásokra kész más nyelvűeknek, a más nyelvűek számító bankjainak. Azonban nem egyedül ezeket a végvidéki magyarokat okolom, hanem a kormányzatnak több, nagyobb bűnét rovom fel. Hisz a kormányzat gyakran büntetésből helyezi a nemzetiségi vidékre a léhább hivatalos elemeket, holott, szerintem, az ilyen kített, sokféleképpen környezett állomásokra a minden rendű-rangu államhivatalokba a magyar hivatalnoki karoknak a legkiválóbbjait, legöntudatosabb tagjait kellene helyezni; hisz a hivatalnok a magyar kormányzatot, a magyar nemzetet, a magyar társadalmat képviseli ott; azért ezeknek a képviselőknek válogatott, kiváló, minden körülmények között tiszteletet parancsoló kitűnő erőknél kellene lenni, a kiket az oláh, a szász magas képességeik és tulajdonságaik miatt magyarságok daczára is kénytelen volna becsülni. Ámde a véghelyeken, a nemzetiségi vidéken végezett szolgálatra nemcsak megválogatni kéne az embereinket, hanem a magyar tisztviselők törekvése tárgyává kellene avatni, hogy nemzeti kötelességtudásból és célzokból ott szolgálhassanak. E végből — és hogy igazán független módon és anyagi nélkülözésektől nem kötött, czifra úri koldusságtól nem bénított szabad, önértékes fellépéssel képviselhesék ott a magyar kormányzatot és a magyarságot, vélekedésem szerint másként, kedvezőbben kellene fizetéssel, díjazással is ellátni ezeket a hivatalnokokat, mint a kik tiszta magyar vidéken, magyar városban mörzsolják le hivatalos kötelemeiket és éveiket. Ma azonban úgy állunk, hogy a magyar tisztviselőnek büntetés számba megy az ellenszenvtől környezve, sanyaru díjazás mellett ily helyeken szolgálni és nem csodálom, ha tehetetlenségüket tapasztalva, nagy magokra hagyatottságtól keserítve eltompulnak, a küzdelem feladják azok a számos tagadhatatlanul legjobbak is, kik eszményileg fogták fel kezdetben hivatásokat és igazi védői voltak ily helyeken a magyar ügynek. Míg végül a környezet óálkodó gyűlölete és a nagy magyar társadalom mostoha részvétlensége megtöri őket és már csak szarnyaszegetten robotolnak ott.

A nemzetiségi vidéken, városban van még egy különös nagy hátránya is a magyarságnak. E miatt már nem a kormányzat okolható, ez már magyar társadalmi nyavalya. Az oláh, a szász értelmiség nem nézi le a közembereit, hanem magához

emeli és neveli azokat. A mi magyar bíró, tanár és a többi nagyságos, tekintetes urainknak azonban szégyenletes volna a magyar eredetű iparossal összeülni, együtt szórakozni, együtt küzdeni; hisz még a főbb magyar hivatalnok is kerüli, lenézi a vele ugyanegy kenyeren élő, a vele ugyanegy pályafutású magyar tisztviselőt. Pedig a széthúzásra mindig szer magyarságnak legalább ilyen helyeken együtt kellene tartani, mert csak az egy Szeben városában is sok oly tisztos keresetű magyar iparos ember él, a kik egy szervezett, összetartó, egymást megértő és szerető magyar társadalomnak biztos alapját képeznék. Mignem így magokszabadjára hagyva, tulajdon fajtestvéreiktől lenézve, önkénytelenül is sodródnak a más nyelvűek táborába, a hol napról-napra látják és tapasztalják, hogy az értelmiség örömét — bűjút megosztja a maga kis embereivel és nemcsak neveléséről gondoskodik, hanem dusan virágzó és gyümölcsöző pénzüntézetével az iparkodó kis ember sorsán javítani is kész.

Igen végzetes hibájául rovom fel a nemzetiségi vidék és város magyarságának azt is, hogy az egymás közötti torzszalkodásban fecsérik az erőt és a vezetésre hivatottak nagyobb része még csak ott tart, hogy bár a más nyelvűvel egy városban él, leginkább a pesti zsurnálokból itéli meg a »zöld szász«, »vad oláh« lakostársait, a kikkel minden érintkezést megszakítva él. Éppen nem tréfából mondom, de egész komolyan, hogy a többek között volt szerencsém megösmerni olyan kiválóbb hivatást betöltő magyar urat is, aki közel két évtized óta él Nagy-Szebenben, de annyi ösmerétsége, annyi érintkezése nem volt a két évtized alatt (maga vallotta be,) szász- és oláh körökkel, mint nekem alig néhány rövid heti ott időzésem alatt. Az igaz, hogy kerültek magyarok, a kik nekem is szememre térítették, hogy miért forgolódom ama nem magyar körökben?

Hol vagytok főurak és bankárok?

Midőn a nemzetiségi vidék magyarjait írom le, a kik leginkább szegény módu hivatalnokok és a megrendelő jóindulatához, szeszélyeihez fűzött két kéz munkások, hiában kerestem és kerestem azt a független, vagyonos nagyuri osztályt, mely zászlóvivője a nemzetnek és hajdanta az erdélyi fejedelmek fénykorában pezsgő magyar életet teremtett nemcsak a minden ízében magyar udvartartásnál, hanem a távol vidékeken fekvő várkastélyokban, kuriákban is.

Ha ezek ivadékait kerestem, azt mondják felölök: voltak és nincsenek. Pedig nagy dicsőség, nagy haszon háramlott a magyarságra, mert voltak és abból nagy hanyatlás származik minden vonalon, hogy nincsenek.

A nemzetiségi városokban és vidékeiben a megtollasodott oláh és egyéb uraságok léptek a helyökre, a kiktől természetesen semmi jót nem várhat a magyarság ügye. Ott Szebenben láttam, hogy a pásztor ivadékokból milyen hang- és mérvadó pénz- és értelmiségi arisztokrácia cseperedett ki, a kik költekezésökkel, csatlakozásaikkal színt, irányt adnak minden mozgalomnak és lassanként vezetőivé válnak a társadalomnak, a a közéletnek.

Pedig milyen más volna csak e tekintetben is a nemzetiségi vidéknek a külső képe és belső — tartalma, ha főuri és egyéb független, vagyonos, ősi magyar családok képviselnék ott az ügyünket, miként képviselték hajdan. Ekkor a vonzóerővel bíró magyar színművészet és művelődés is biztosabb ott-hont találna ott és a külsőségtől vezethető parasztságnak is más fogalma volna az urról, a magyarról és nemcsak a többé kevésbé kellemetlen hivatású tisztviselők után ösmerné, itélné meg a magyarságot . . .

Ime a gyakorlati élet bizonyítja be legjobban a Beksics Gusztáv (akiért egyébként nem rajongok!) azon hirdetett eszméjének jóravalóságát, hogy a magyar vidékek legdusabb részeit

lefoglaló holt birtokokat: a papi uradalmakat és főúri hitbizományokat bármiként is a nemzetiségi vidékekre kellene telepíteni, hogy egyrészt a földéhes, munkás magyar-vidék népe ne kényszerüljön Amerikába vándorolni a szolgaság, a nincsetlenség, az örökös robot honából, hanem hogy tulajdon földet is szerezhessen a barázdák boronálója, a honvédő sereg szülője; másrészt pedig, hogy az a magyar főpap, hogy az a magyar főúr nemzetiségi vidékre telepített fejedelmi vagyonával és birtokán virágzó gazdasági és ipar életet teremtsen, még pedig jól fizetett, öntudatos, legerősebb, legerélyesebb magyar nemzeti érzésű, törekvésű tisztikar vezetésével és hazafias munkás sereg fenntartása mellett, a melynek, hogy ne vágyakozzék a tengertúlra, a dollárok hazájába, tisztességes keresetet, de utóbb saját tűzhely, saját kis birtok szerzését is lehetővé kellene tenni.

De nemcsak a főpapokra és a nemzeti ügyeink, küzdéseink iránt oly főhíborítóan részvétlen és mostoha indulatu főúrainkra (tisztelet adassék a számos derék-kivételnek!), vár a legnagyobb, a legszebb és a nemzeti pusztulás átkát jóra fordító feladat az oláh veszedelem égető kérdésének megoldásánál, hanem azokra a zsidó bankárookra, pénzemberekre, birtok szerzőkre is, kiket a magyar nemzet kikötések és nemzeti áldozathozatal nélkül iktatott tagjainak sorába. Ezek a bárói, nemesi koronák, címerek után olyan kislelkűséggel epekedő milliomos és százezres jó urak ne a régi, törzsökös magyar földbirtokos osztály és földműves nép kilicizálásával, a nyüző sáfárok által nyomorgatott magyar vidékek elhorgászott birtokainak foglalásaival keressék az előbbre haladásokat, hanem ha olyan nagy magyarok, forduljanak a millióikkal, a bámulatos sikereket gyümölcsöző élelmességökkel, a szívós vagyonszerző tulajdonságaikkal és kiválóságaikkal az oláh- és egyáltalában a nemzetiségi veszedelmektől támadott vidékeire hazánknak és a megmozdult földbirtokokat, uradalmakat ott szerezzék tulajdonokba. És az új szerzeményeken ott teremtsenek magyar nemzeti tűzhelyeket és a nagylelkű nemzettől kapott jogokért, javakért ott tegyék le illő áldozataikat a magyar nemzeti érdekek szent oltárára. Mint a magyarság, mint a magyar nemzeti eszmék harcászai a nagy küzdelemben ott aranyozzák be az igazi arannyal a, sajnos, leginkább gyanus eredetű pénzen szerzett czimeröket és az önfeláldozással, a megvívandó harczzal ott szerezzék meg a

köztiszteletet, a közbecsülést, a közbizalmat, nem borraivalók, de igazi áldozatok árán.

Uraim! A magyarságért az első hadsorban küzdeni, ez az igazi nemesedés, ez az igazi közhálát, közbizalmat fakasztó elismerés megszentelt és történeti becsű útja; nem pedig, hogy a magyart licizáljuk ki az ősi örökből és hogy haszonlesésből olcsó pénzzel lássuk el a magyarság irtására, a magyar-ellenes idegen faj és czélok virágoztatására szervezett idegenbankot, az oláh bankot.

Bankok.

Csak általánosságban ejtek szót a bankokról és ezen czim alatt is szégyenkezve kell beösmernem, hogy a szász- vagy az oláh bank inkább hivatása magaslatán áll (népével szemben), mint a magyar bank.

A magyar-bank egyszerűen üzérkedik a pénzével; csak az osztalék jövedelem minél erőteljesebb gyarapítását tekinti, ellenben a népnek bajai, a nemzeti művelődés, a hazafias küzdségek, a faj erősítése, a magyar társadalom szükségletei iránt bűnös közönyt tanusít. Nem ezeket, de még százakat sem igen áldoz egy-egy vidéki, fővárosi dús gazdag magyar bank a nemzeti czélokra. Csupán a pénz ügyes és hasznos forgatásán, a bőrt is véresre csipkedő uzsorás gyapju nyírásán fő a bankvezetők feje és ebbe fektetik bele odaadásokat.

A magyar politikusoknak, a magyar bankvezetőknek, a magyar nemzet oktatóinak, általában minden művelt, hazafias érzésű magyar embernek ajánlom figyelmökbe, hogy tanulmányozzák a szász- és oláhbankok évi jelentéseit, ezekben csak a melyek nyíltan írva vannak bizonyítják, hogy egy-egy szász, egy-egy oláh bank jövedelmének a tekintélyesebb részét áldozza közczélokra, midőn is előmozdítja a népnevelés, a művészet- és irodalom fejlesztés, az ipar, a kereskedés erősödését, persze mindent tiszta oláh alapon és szempontokból. Ámde ezekre az oláh-bankokra az sem közönyös, hogy kinek a kezére jut a városi házbirtok, a vidéki földbirtok, hanem öntudatosan akként irányítja, bonyolítja üzletét is, hogy a földhöz kötött vagyonokban is hódítson az oláhság.

A magyar bankok vezetői, részvényesei bizony-bizony szégyenlhetik magokat a hasonló oláh intézmények mellett. És hogy üzleteiket eszményibb, közhasznubb, az egész nemzet életébe beszövődő nemzeti alapra miként kell fektetni, tanulhatnak, tanuljanak is az oláh bankosoktól; hiszen, szégyen és gyalázat az érdekelt magyar értelmiségre, a magyar bankok nagyobb részének halavány sejtelmök sincsen arról, hogy némileg a nem-

zet is jussot tarthat busás jövedelmeikhez, hogy a százazrekért legalább illő kötelesség volna fillérekkel közművelődési, nemzet társadalmi czélokra áldozni. Szégyen és gyalázat, de a magyar bankok évről-évre kiadott jelentéseiben sem nyíltan, sem burkolva nem olvasunk ilyen tételt; mintahogy ezek évtizedeken át nem is áldoztak nemzetünk közczélijaira egy lyukas krajczárt sem.

Iskolák.

A nemzetiségi vidéken és városban nagy áldozatokkal mint a főiskolákat is tart fent az állam. Az óvatos, az aggodalmas szász nem igen küldi ezen iskolákba a fiait és lányait. Bezzeg a sokféle észjárású oláh nem riad vissza tőle. Magyar iskolában magyar tanerők, magyar nyelven kiválóan képezett katonákat nevelnek itt az oláh harczai tábornak. Azért czéltévesztetteknek tartom ilyen főiskoláknak a nemzetiségek közé telepítését; hisz a magyarságot rövidítették meg ezekkel az iskolákkal. A magyar vidékektől vontuk el ezeket az iskolákat. A Tiszamenti, a Dunamenti, székelyföldi városokban a helyük ezeknek az iskoláknak; mert a mikor például a debreczeni főiskolából tulzsufoltság miatt kell elutasítani a diákokat, mert a mikor a debreczeni széles határban az iskolák hiánya miatt még ma is évről-évre ezernyi gyerek nő fel az elemi olvasás- és írás tanulása nélkül, akkor, addig ne fájjon a magyar kormány feje attól, hogy vajon az a kis oláh Nyikuláj megtanul-e magyarul írni — vagy olvasni vagy hogy egyáltalában tud-e valamiként írni- és olvasni? hanem igenis a mi csemetéinket tanítsuk meg előbb a tudni-valókra, melyek az embert a baromtól különböztetik meg. Ne a gyűlölködőknek, hanem a magunk gyermekének építsünk előbb iskolát, sokat, minél többet; mert a közműveltség terjedése emeli a nemzeteket.

És az iskolákról még csupán csak annyit akarok megjegyezni, hogy szép, szép, ha az oláh gyerek magyarul is pöntyög, de szebb és bizodalmasabb reánk, ha még inkább magyarul érez, mit azonban kizártnak tartok és azért vélekedésem szerint a magyarság megrövidítése, a magyar érdekek ostoba mellőzése volt odarakni, a kincseken ott építeni a főiskolákat és iskolákat; a midőn különben is gyűlölettel, gyanuval fogadták iskoláinkat, a midőn csak Debreczenben is a főiskola tulzsufoltsága miatt utasítják ki az iskolateremből a magyar diákokat és csak Debreczenben is ezer magyar református gyerek nő fel évről-évre minden iskolázás nélkül, mint az erdei gomba vagy az

oktalan barom a hortobágyi legelőn és midőn a legtörzsökösebb magyar városoknak, erejüket felülmuló áldozatokat hozva egymás ellen kell vetengeniök, hogy melyikben állítson egy harmadik magyar egyetemet a kormány. Az a szegény kormány, mely a sok közkinccset elfecsérelte a nemzetiségi vidékekre telepített főiskolákra, a melyekért voltaképpen nem epekedett sem a szász, sem az oláh és a melyekben ráadásul magyar tanárok magyar nyelven okosítják a sunyi ellenséget, hogy miként kerekedjenek felülre. Hát nem örült oktalanság és a saját fajunk fejlődése ellen követett öncsonkító merényletek ezek?! És hogy még nagyobb legyen romlásunk szégyene és gyalázata, azt sem mondhatjuk, hogy szászok vagy oláhok rendezték be nálunk így az iskola politikát; hanem egytől-egyig híres, kitűnő, a nemzeti hála által borostyánkoszoruzott magyar vezérférfiak, kormányzatunk, képviselőházunk, népnevelés ügyünk lángeszei; a kiknek pedig a magyarság végzetes rövidítésével nem iskolákat adni, hanem a meglevő nemzetiségi iskolákban a hazafias nevelést következetesen érvényesíteni lett volna a feladatok.

Jövő sorsunk kialakulása nem kis mértékben függ össze a női neveléssel. Szenvedélyes, öntudatos, hazafias érzésektől és hagyományoktól áthatott és hevült családanyák nevelhetnek csak erős magyar nemzedéket.

Női nevelés.

Ha már az iskolázásról emlékeztem, van mondani valóm a nőgyermek iskolázásáról, a nemzet nőinek a neveléséről is.

Küldnösen a szászság, de az oláhok is nagy gondot fordítanak fajok nőinek a nevelésére. Nemcsak hitbuzgóknak, nemcsak általános műveltségűeknek nevelik a jövő családanyáit, hanem büszke, öntudatos, önérzetes szász vagy oláh nőnek is.

Minálunk magyaroknál egyszerűen kiművelt, iskola tantárgyakkal többé-vagy kevésbé jól teletömött nőket nevelünk, a kik aszerint a mint protestáns nőnevelő intézetben vagy római katolikus zárdában nevelkedtek többé-vagy kevésbé befolyása alatt állanak a vallásos buzgóságnak is; hanem azután megdöbbenően érzéketlenek és tájékozatlanok nemzetünk ügyei és a hazafias eszmék, a nemzeti törekvések iránt.

Az iskolai tankönyvekben hézagosan, lendület nélkül megírt nemzeti történetcskéknek a bemagoltatása, néhány csengő-bongó hazafias szózatnak az előadása, olykor egy-egy kellő izléssel a ruhára alkalmazott nemzeti-szinű pántlika nem elégségesek ahhoz, hogy büszke, öntudatos, önérzetes magyar nőket neveljünk. A családnak, az oktatásnak, a társadalomnak, az irodalom- és művészetnek öntudatosan és tervszerűleg egyesülni kell az igazi magyarnők nevelésénél.

A nemzeti eszményeknek legyen oly rajongó hive a magyar nő, mintahogy a szásznő vakon lelkesül mindenért, mi a szászokhoz tartozik.

Ne teljesen a léha divatoskodás, az üresfejű udvarlók ostoba bókjai, egy multság izgalma, a romlott színpad ingerlékeny hatásai, a társaságnak- és a társalgásnak megválasztani nem tudása kössék és rontsák a nőt; hanem a küzdelmek, irodalmunk s művészetünk kérdései, sőt még az a rut politika is érdekeljék a magyar nőt, mintahogy a szász- és oláh nőt minden szenvedélyesen, legközvetlenebbül érinti, a mi szászra illetőleg oláhra vonatkozik.

Szász-atyánkfiai.

A szász-atyafiak nem mondhatók szapora fajnak; hisz az egyik oláh uri ember ősmérsőm maró gunynyal mondotta felölök, hogyha a szász-gazdaházaknál a Nyikuláj avagy Juon oláh szolgálégény ott nem volna, akkor nem is igen ringana a várszerű szász-gazda házban a bölcső . . . Hát én ezt a durva állítást a maga alattomos, alacsony értelme szerint nem fogadom el; ellenben nagyon igazságosnak vélem ugyanezen oláh uri-ember mondásának másik részét, melyben azt állította, hogy hiában erős vagyoniilag, hiában nagy műveltségben a szász, de az oláh meg oly szapora fajzat hogy minden putriban csirke-aljra való számban nyivog az oláhság gyerekserege; tehát ha mással nem, de számbeli tulsulylyal temetik el a szapora, a kevésigényű oláhok a ritkább gyümölcsű szászt.

Az oláhságtól való ezen tulszárnyalás és elnyeletés veszedelmét már most is érzik, panaszolják a szászság elfogulatlanul szemlélődő, a magyarosítás mumusától kába módon le nem kötött és agyon nem rémitett elméi; pedig ez a veszedelem még inkább növekedik, ha majd az oláhság vagyoniilag és műveltségben is felveheti a versenyt a szászszal; ekkor az oláh kifogja rágni maga közül a neki meg nem hajló más nyelvtűt és vagy be kell olvadni a szásznak, vagy koldosbottal kell pusztulnia a sok évszázados szent tölgyfák berkeiből.

Ezt a pusztulást nem kívánhatja egyetlen józan magyar sem. A babonás keletnek végzetes diadalát jelentené ez a nyugoti művelődés felett, a melyhez kapcsolta magát a magyarság is. De ezen kívül reánk magyarszempontról tekintve is gyilkos veszedelem volna, ha a szász-tűzhelyek szétrombolásával az oláhság elválasztó, ellenőriző, fékentartó, ellensúlyozó külön nyelv szigeteket nélkül egyesíthetné e részeken erejét; mert az oláh foglaló seregek a legkiválóbb táborhelyeket nyernék itt és hogy mit veszíthetnének, elég ama oláh ábrándokra hivatkozni, a melyek Debreczen aljáiig tolják a nagy Oláhország határdombjait. Pedig

hogy az oláh nemcsak ábrándozni, de cselekedni is erős, bizonyítják a sikerei, a folyton növekedő vakmerőségök.

Azért életszükség a közös veszély, a közös ellenség ellen, hogy magyar- és szász értsék meg egymást, becsüljék meg egymást és ha a multban nem tették, a jövőre tartsanak ki híven egymás mellett. A magyar méltányos nép, a szásznak pedig hagyományos elve, hogy többet észszel, mint erővel; tehát a gavallér magyar nemzet méltányosságát és erejét, a szász okoskodó kitartását egymás hasznáért most kapcsolják össze. A szászok gondolkozzanak a felől, hogy mégis a magyar méltányosság és fenhatóság mellett tarthatták fent máiglan féltett szász-kulturájokat; bár abban a haladó kor kívánalma szerint változások történtek is. A szászok fontolják meg, vonjanak következtetéseket abból is, hogy oláh uralom alatt ugyanilyen lett volna-e a sorsok? Csak a Kárpátokon túra kell tekinteniök, oda vetődött véreiktől tudakolják meg, hogy az oláh a maga portáján miként bánik el a másnyelvűvel?

Ugyan bizonyos ideig még vívódni fog a szász a testét éjszakai álomban fojtogató oláh kígyóval; de miközben a szász a magyarosítástól remeg, az elmagyarosítás komolyan nem létező boszorkánya ellen védekezik és forgácsolja erejét, az oláh kígyó észrevétlenül ropogtatja össze mind erősebben-erősebben a szászság lélettörzsét és ez az életfa utóvégre is ketté roppan, ha támaszt nem nyer valahonnét. Ez a természetes támasz pedig a magyar-szövetségben rejlik; mert bármily csodásan áldozatkész, bármily kimeríthetetlennek tetsző kincses-bánya közczéllokra, szászczéllokra a művelt, az öntudatos szász-társadalom, mégis a két kézzel való szünetlen meregetés következtében a kimerülés okvetlen bekövetkezik és azt nyomon fogja követni a züllés, az elmerülés is. Már pedig mindenféleképpen sajnálatos volna ilyen életre való, romlatlan, nemes fajnak a végpusztulása. Hisz ennek a fajnak a társadalmi intézményeit, szervezetét például ajánlhatom magyar népem vezetőinek. Ezeket a szász társadalmi szervezeteket, a melyek erős alapját képezik a szász-életnek és melyek a szeretet kapcsaival ölelik egymáshoz az előkelő, mint közrendű szászságot. Ezeket a szervezeteket és magát a szászságot, amelyben még annyi a tisztaság és a hit, közelebből kell megösmerni a magyarságnak; de viszont a szásznak is ki kell vetközni a magyarsággal szemben tanusított idegenkedéséből,

zárkozottságából, aggályaiból és mint azt a közös létérdek is elő-
írja: bizalmasan kell közeledniök egymáshoz. És azt mondom,
ha közelebről ösmerik meg egymást, magától virul ki lélkökből
a becsülés, a szeretet virágja és az élet-halál harcban sem
hagyják el csalfán egymást; hisz a mult tévedései, a mult kiját-
szásai, a mult orvkezektől felidézett mesterséges ellentétei terem-
tették meg a mai végzetes, sorvasztó helyzetet, a melyből csak
egy harmadik arat hasznot, az — oláh.

ANGOL KIRÁLYNŐ szálloda

étterem * sörház * kávéház

DEBRECZEN.

A legjobb és legszebb szálloda Debreczenben. A
helybeli és vidéki intelligencia találkozó helye.

—o Európaszerte elismert legjobb konyha. o—

Elegáns éttermek Külön étkezők

Szép nyári udvartér — Minden második napon zeneestély.
Szinház után gazdag friss étlap.

Társas vacsorák rendezése elfogadtatik.

Excellens kiszolgálásról és a legnagyobb kényelemről gondoskodik

HAUER BERTALAN szállodás.

Oláhság.

Rákosi Viktor «Elnémult harangok» című könyvében jel-
lemzően írja le az utmenti hegytetőn botjára támaszkodott oláh
pásztort, a ki nyáját legelteti és bámészkodik és nézi, miként
küzködnek lent a völgyben az élet bajaival a járó-kelők, az
országuton fuvarozó dolgos emberek . . .

Ebben a képben meg van írva az oláhság multjának a
története is. A midőn a magyarnak, a szásznak már művelődése,
története volt és a vér, a vagyon áldozatot busáson hozta a
szülőföldért, az édes hazáért, az oláh tilinkóját fuvogatta és
nyáját terelgette.

Sohasem törődött azzal, hogy kinek a földjét legelteti. És
miként az erdők fáját nem számolta senki, így az oláhság gya-
rapodását sem ügyelte senki és a csatangoló pásztorságból lopvást
fejlődött ki a föld foglaló, a házépítő oláhság, amely nyá-
jával, midőn a harcizaj elnémult, a lakosságtól kipusztított falvakba
ereszkedett a hegyekről. A földet engedély nélkül birtokba vette.
A leégett házfalakra gerendákat és zsuptetőt rakott. A földes
urak pedig örültek, hogy jobbágy helyett jobbágyra tőnek szert;
pedig ezek az étvágyra kapott jobbágyok csak az alkalmat les-
ték, azután segítettek kiperzselni, kipusztítani a kuriából is a
magyar ur családját. A figyelembe sem igen vett lomha pász-
tor fajzataból így alakult ki az oláhság, vagy mint újabb időben
szokásos mondani: a «román nemzet»; a melynek egészséges,
szapora a köznépe. Igénytelen, egyszerű szokásai, nyelve, pedig
rühként ragadnak a köztők, a körülők élöre. Azonban az oláh
nem tanul olyant, a mi szokásaiból, nyelvéből kivetköztetné;
hanem a tudatlan, az otromba tömeg kedvéért a magasabb
műveltségű szász, a magyar tanulják meg az oláh nyelvet, a
mely nyelven nemcsak az oláhval, de már egymással is szivesen
beszélgetnek; sőt, ugy hallottam, (ha tréfa, igen jellemző tréfa!
hogy ha más vidéki, más tájbeszédű szász köznép a vásárban
találkozik, ezek is inkább az oláhra, a lenézett oláhra fordítják

a beszédet, mintsem hogy szászul beszélnének . . . Mert hogy milyen ragadós nyelv ez, erre is mondok egy történetet.

Valamelyik M. grófról beszélnek, a ki huszártiszt volt és lovaglás közben a fejére esett a lóró. A rázkódás következtében elfelejtette a magyar anya nyelvét, el németül, el francziául, az általa tanult-és tudott nyelvek közül jó darabig csupán oláh nyelven tudott beszélni . . . Egyedül az oláh nyelvre emlékezett vissza beteg emlékezete. Mi tréfa, mi komoly az esetkében, azok leginkább nyilatkozhatnának felőle, a kik szemtől-szembe látják az oláhosodás veszedelmét, mely hasonlatos a lápok azon tűzéhez, mely a föld mélyében ég- és harapódzik tovább és csak elvétve csapkod az égfelé egy-egy haragos vörös tűznyelvet. . . . Az oláhság is ily lappangva dolgozik és az oláhosodás égető veszedelmének is ilyen ritkán csap felénk egy riasztó vörös tűzlángja. Óvatosak ők. Mint az éjszaka járó és bolygó ember: csöndben dolgoznak ők; de tapasztalt meghunyászkodások, alkalmazkodásaik: áltatás az igazi céljoknak leplezésére.

Jártam közöttök és bár szívélyesen fogadtak, égett lábam alatt a talaj. Éreztem a talajból, a levegőből, az elejtett szavakból, a mesterkélt udvariaskodásból, az erősbödés jeleiből a rejtőző vulkánikus alakulások és forrongások tűzét, a melyek szólni készletnek.

Szólok tehát hozzátok magyarok! Ne kicsinyeljétek, ne nézzétek le az oláht; mert a legkomolyabb veszedelem és támadás részokről fenyeget. A míg mi a nagy politikában emésztettük erőnket, a míg mi pártoskodásból halálra martuk, üldöztük egymást, (bár tagadhatatlan hogy sok tekintetben órfási fejlődésre is hivatkozhatunk, a melynek azonban átkai is nagyok,) az oláh erőt gyűjtött, szervezkedett, a harcához nemcsak készült, de a parlamenten kívül tényleg harczba is lépett a magyar ellen. Városokból, falvakból szorította ki a mi embereinket, a gyöngébbeket magába szívta, mint a zordon oláh hegyi mesék rettenetes vámpírja az élő test vérét, sok kemény legényt pedig letörti és a földet tulajdonba vette és céltudatos értelmiséget nevelt magának, melynek vezérletével sokkal veszedelmesebb az oláh tömeg, mint mikor oda előbb egy-egy nagy szakállu, rajongó pápa gyujtogatni, rabolni, gyilkolni vezette őket. Akkor a rablott kincsek is kielégítették tömeget; de ma már honfog-

lalókként lépnek fel és hogy nem sikertelen a munkájok, egyszerűen csak az erdélyi térfoglalásaikra utalok.

Hatalmas pénzintézetek, melyeket budapesti magyar pénzintézetek látnak el a magyarirtáshoz, a magyarok elleni hadviseléshez szükséges olcsó pénzzel (legalább nekem bizalmasan így mondták), megannyi fegyvertáraik az oláh törekvéseknek. Irodalmat, művészetet teremtettek a semmiből. Befolyásos, vagyonos, szívós, céltudatos értelmiséget növeltek a pásztorság ivadékaiból. Virágzó oláh társadalmi életet teremtettek és a gyermekkedélyű néppel nemesítő, oktató, összetartó, gyámolító belső érintkezést tartanak fent; mit különben az ő szempontjokból érdemökül ismerek el, szívesen ösme rem el azt is, hogy népek ügyét szeretettel karolják fel. És az »elnyomott náczió« vagyoni, szellemi erejének meglepő növekedését és emelkedését bámulattal szemléltem Szebenben és vidékén. A falvakban is láttam, hogy vagyonosodik az oláh, a melynek sem fiát, sem lányát nem féltik a magyarosodástól, vagy elszászosodástól, mint a hogy például az itt felsorolt- és a nagyszebeni törvénszék irataiból kijegyzett néhány oláhra vedlett magyar-eredetű és hangzású nevek az eloláhosítás komoly veszedelmét inkább bizonyítják: Baca (Baka) Marina, Bige Vasilie, Bica (Bika) Éva, Béres Cserna, Balásch (Balázs) Márton, Cosia (Kós) Gáspár, Cismasiu (Csizmás) Ava, Dénes Toma, Cocosiu (Kakas) Vasili, Domokos Gyorgye, Farkasiu (Farkas) Márta, Fogarasiu (Fogarasi) Niculae, Gencsi André, Gábor Niculae, Hentes Juon, Lissai Josif, Lazar (Lázár) Gligor, Nemes, Neag (Nagy), Örosz Juon, Fodor Bucur, Gazi, Orbán, Illyés, Puscas (Puskás) Ilie, Suclu (Szücs), Pósa, Simion (Simon), Sasu (Sas), Szilagyí, Szász, Vasiu (Vas), Csató, Tamás nevezetű eloláhosodott magyarok esete elég bizonyosságok; de az eloláhosodott szász atyafiak neve is elég kitűnően hangzik, ime: Gáspár Puscherju, Bokur Fleschinu, Petru Martinu, Oana Schmidt, Grossu Bokur, Aleman Petru, Martini Karlu stb. oláhra vedlett szászok.

Ámde nem szándékom a további részletezésekbe elgyedni; hisz teljesen nyilvánvaló, hogy az oláhság a magyar-és szász rovására gyarapodik, midőn a birtokból turja ki, a nyelvből forgatja ki és oláh paraszttá gyurja őket. És mivel még hozzá manapság oláh részről nyíltan is fujják ellenünk a harci kürtöt, nyíltan dobják arcunkba a harci keztyűt, itt az ideje,

hogy a közönyt, az oktalan tartózkodást és a magyar könnyen-hívőseget tegyük félre és teljes nyíltsággal, erőnk- és igazságunk tudatában szervezkedjünk, szövetezzünk az oláh veszedelem ellen, a melynek egyik vidéki oláh kaszinójában, a kaszinó ünnepein rendszeresen isznak az e célra őrizett ezüst serlegből Carolu oláh királyra is . . .

Hadsereg.

Még mielőtt az irottak alapján végső következtetéseimet levonnám, a hadseregére is teszek megjegyzést. Nem az osztráktól való merev függetlenségünk, nem párt-politikából a ránk nehezülő idegen hatalommal szemben; hanem évezredes fölényünknek a saját hazánkban való biztosítására van nekünk el nem vitatható életszükségünk magyar nyelven vezényelt nemzeti seregre. Mertha színmagyar városokban, vidékeken is képesek idegen színű, nyelvű, felfogásu élő testet sajtó ékként űtni a közéletünkbe, a nemzetiségi városban, a nemzetiségi vidéken meg határozott veszedelem támad reánk a sereg szellem, a sereg nyelv idegenségéből. Hiába hozunk mi újabb és újabb nemzetiségi törvényeket; a mi bőrbe kötött paragrafusainkkal, a mi ütött-kopott, koldus-módon díjazott állami hivatalnokainkkal, oktalanul üldözöbe fogott és mellőzött derék vasutasainkkal a magyar névnek, a magyar nemzeti eszményeknek népszerűséget, közbecsülést és felsőbbségünknek elismerését sem a száznál, sem az oláhnál nem fogjuk elérni; midőn látják, midőn tapasztalják, hogy a vagyonunkkal, vérünkkel táplált és fentartott sereg- és seregvezetőség is fitymálja, kicsinyli, nyilvános helyeken tüntetőleg becsmérli és gyalázza a megvetett magyart. Azért a sereg is melegágya az idegen törekvéseknek és ha e testületnek a szellemén változtatni nem tudunk, erre a kardcsörtető testületre, erre az idegen szellemre, erre a hatalomra támaszkodva (ameddig a nemzeti sereget és a vezényletet a saját erőnkéből, erélyünkéből ki nem vívtuk!) bármely oláh joggal kérheti, mit akar, hol van hát, kicsoda hát az a magyar?

Uj épületfa áruraktár.

Van szerencsém a t. közönség becses tudomására hozni, hogy a **Homokkert 258. sz. alatt, a közraktár mellett levő** Debreczeni faáruraktár-szövetkezet

épületfa raktárát

meg- és átvettem, azt a legjobb minőségű friss faragott és fűrészelt épületfa, deszka, lécz, zsindey és gömbfákkal újonnan felszerelve, saját czégem alatt folytatom. — Elsőrendű fatermelőkkel és a legnagyobb fűrészgyárakkal folytatott összeköttetéseimmél fogva azon kellemes helyzetben vagyok, hogy **nagyon előnyös árak mellett igen jóminőségű anyagokkal** szolgálhatok és kérem egy próbavásárlással erről szíves meggyőződést szerezni.

Pontos és kifogástalan kiszolgáltatásról üzletvezetőm **Goldberger Adolf ur** kipróbált szakavatott erő kezekedik.

Kiváló tisztelettel

Debreczeni faáruraktár.

HORVÁTH JÁNOS.

Szervezkedés és szövetekezés.

Vétek volna tovább áltatni magunkat, és midőn az oláhok már nyíltan harczba szállottak, az ősi magyar szokás szerint álljunk mi is nyíltan elébök és félrevezetni ne engedjük magunkat, hisz a fanyar mosolygások, a szójátszások, erőltetett hajladozások csak a sunyi tervek ideig-óráig eltakarására valók és nagyon bárgyu, teljesen vak az a magyar, a ki a helyszínen forgolódva, nem látja, nem látja, hogy a magyarság kijátszására, a magyarság kisémmizésére folyik a jól átgondolt, a jól megszótt játék és hogy azért tehát tovább tétlenkednünk minékünk sem szabad. Romlásunkat növeli minden elvesztegetett perc! És ha a kormány a hazánk egységét bontó, fajunkat rontó törekvések ellen szembeszállani nem akar vagy nem tud, álljon ki a torló veszedelem ellen maga a magyar társadalom és ha lehet, ezen élet-halál harczban, a velünk egyenlően fenyegetett szász atyafiakat is vonjuk be, igyekezzék legalább mi ketten méltányosan megérteni egymást; ha azonban a szászok a közös veszedelem ellen nem akarnak velünk egy táborba szállani, ha hagyományos hírvé jőzanokosságok cserben hagyja őket, ha keseredettségéből, mely egyetértőleg orvosolható volna, ha a magyarságnak félreösméréséből jövőre is több bizalommal viseltetnek a rengetegnépéhez, az oláhsághoz, hagyjuk a konokfejűeket sorsokra; hisz, szerbe-számba szedve erőnket, egyedül is megfékezük mi a magyar állam egységére, a magyar nemzeti fenhatóságra, a magyar faj fenmaradására életveszélyes oláh tulajdonságokat és orvtörekvéseket. A magyar társadalom tévelygése daczára is izmos testéből olyan eleven gátat vethetünk a vad áradatként neki zudult oláhság kárhozatos, nemzetünk alapjait romboló előretörtetése ellen, a mely gátnak az erején és a gátörök éber figyelésén megtörik, lelapul a rengetegből, a hegyi szurdikokból, az újfoglalású birtokokból nekizudult, az önerejét élénken tulbecsülő, a mi gyöngeségünket pedig teljes elesettségnek kicsinylő oláháradat.

Mi azonban se ne becsüljük tul, se ne kicsinyeljük le az oláh veszedelmet, hanem emelkedjünk a helyzet magaslatára és magyar főurak, magyar papság, magyar oktatói kar, magyar tisztviselők, magyar kereskedők, és magyar iparosok és az ősi föld romlatlan, edzett szántó-vető népe, a magyar hirlapok, az ősmagyarság párt és felekezeti eltérés, kicsinyeskedés nélkül egyesüljünk hatalmas szervezetbe; mert oly komoly a helyzet, késlekedést annyira nem tűr a fenyegető oláhveszedelem, mely, szerintem a titokzatos, a babonás, a kegyetlen és rajongó kelet szembecsapása is a nyugati műveltséggel, hogy a költő szavát kell kiállanom hozzád édes népem:

- Talpra magyar !